

БЕЗУМОВНИЙ ОСНОВНИЙ ДОХІД

Зміст

Ідея	3
Основні потреби людини	4
Гроші для задоволення потреб	5
Нове соціальне питання	6
Вирішення проблеми	7
Робота шукає дохід	8
Виключення створюють роботу	9
Потреба в креативному мисленні	10
Погляд на світ з точки зору БОДу	11
Чому я повинен працювати?	12
Умови для безумовності	13
Ситуація в США	14
БОД в Намібії	15
Утопія Томаса Мора	16
Еріх Фромм про гарантований дохід	17
Перспектива	18
Додаткова інформація в інтернеті	19

Ідея

Держава виплачує кожному громадянину скромний, але достатній дохід, що не прив'язаний до жодних умов, і залишає за кожним право отримувати додаткові прибутки з інших джерел.

Ця ідея спливає у різних формах уже протягом багатьох століть. Але зі зростаючими соціальними проблемами тема набуває все ширшої дискусії. Її прихильники вбачають у цьому спосіб боротьби з безробіттям і бідністю: вони вважають безумовний основний дохід невід'ємним правом, що має гарантувати держава. Інші називають ідею божевільною, економічно неможливою і етично неприйнятною: одним словом, пропонують якомога швидше забути про ідею та відправити її до смітника історії.

Всесвітня мережа безумовного основного доходу (Basic Income Earth Network) - міжнародне об'єднання прихильників цієї ідеї - дає наступне визначення так званому безумовному основному доходу:

Безумовний основний дохід – це дохід, який виплачується кожному громадянину на індивідуальній основі, незважаючи на умови – без перевірки на потребу у фінансовій допомозі і трудових зобов'язань. Що відрізняє БОД від інших форм доходу, які існують в різних країнах світу:

- Виплачується індивідам, а не до бюджету;
- Виплачується незалежно від наявності інших джерел доходу;
- Виплачується без трудових зобов'язань або умов прийняти запропоновану роботу.

Основні потреби людини

Основні потреби людини можна розглянути на прикладі новонароджених. Їм потрібна вода, їжа і одяг – про це дбають їх батьки. Житло захищає родину від впливу зовнішнього середовища. Тут вони також можуть зберігати речі першої необхідності.

У 1943 році американський психолог Абрахам Маслоу запропонував модель, яка ієрархічно представляє людські потреби. На найнижчому рівні знаходяться фізіологічні потреби. На наступному – потреба у безпеці. На подальших рівнях важливу роль відіграють соціальні стосунки, які замикає потреба у повазі. Лише після задоволення цих потреб людина може самовиразитися. Інакше – вона гине внутрішньо.

Піраміда потреб за А. Маслоу:

Гроші для задоволення потреб

Задоволення потреб у суспільстві майже завжди пов'язують із витратами. Однак за допомогою лише грошей неможливо задовольнити жодну з потреб. Гроші як засіб обміну скоріше допомагають покрити витрати, які йдуть на задоволення потреб.

Як правило, щоб заробити гроші, потрібно задовольнити потреби інших людей, які, у свою чергу, нам за це платять. Загалом, цю діяльність називають роботою, за яку отримують зарплату.

Є люди, які не можуть задовольняти потреби інших і відповідно не отримують дохід. Зазвичай це діти, інваліди, літні люди, хворі і розумово відсталі. Якщо у цих людей немає ні родичів, ні друзів, які б дбали про них, то про них піклується солідарне суспільство – соціальна держава.

Сучасні соціальні держави, головним чином, фінансуються шляхом оподаткування доходів. Щоправда, через глобалізацію ринку конкуренція стала настільки високою, що підприємці постійно намагаються знизити витрати на виробництво. Це, в перше чергу, впливає на оплачування роботи, внаслідок чого не вистачає засобів на соціальні послуги.

Крім того, засоби на соціальні послуги зменшуються через зростаючі витрати у сфері охорони здоров'я, тривалість життя, що збільшилася, і відповідно через витрати на догляд за літніми людьми. З іншого боку, доходи зменшуються через низький рівень народжуваності, старіння суспільства і безробіття.

Нове соціальне питання

У XIX ст. соціальне питання виникло в результаті індустріальної революції. Проявлялося це в соціальних безладах, які спричинив стрімкий зріст населення і формування індустріального суспільства. Основними проблемами соціального питання були бідність, що виникала попри наявність роботи, а також невпевненість населення і формуючогося робочого класу в завтрашньому дні.

Стан речей давав про себе знати: недоїдання, закриття малих підприємств, нестаток житла у великих містах, внутрішня міграція і нові види злочинності.

Вирішити це соціальне питання можна було, ухваливши нове законодавство: страхування від нещасливих випадків, пенсійне страхування, а згодом і допомога у зв'язку з безробіттям. Усі ці заходи були вжиті, щоб усунути наслідки соціального питання.

Після Другої світової війни в індустріальних країнах забули про це поняття. Проте у другій половині 1970-х рр., внаслідок економічної кризи і масового безробіття, виникло нове соціальне питання.

Здавалося б, що створення і розбудова соціальної держави легко вирішить соціальне питання, але в сучасних соціальних державах продовжують виникати нові форми структурної бідності. Все менше людей мають можливість брати участь у розподілі суспільного блага.

Вирішення проблеми

Основа будь-якої економічної системи полягає у наступних пунктах:

- А) Всі люди мають первинні потреби (їжа, одяг, житло, соціальні стосунки)
- Б) Є люди, які не можуть самостійно задовольнити свої потреби, зазначені в пункті А. Зазвичай це діти, інваліди, хворі, літні люди - загалом, ті, хто потребує догляду. В особливому випадку (стосується сьогоднішнього дня) це ті, хто отримує недостатньо засобів, аби покрити витрати на потреби, згадані в пункті А. Також до цієї групи належать люди, які хоч і працюють, але отримують недостатній дохід або ж зовсім не отримують зарплату за свою діяльність.
- В) Є люди, які можуть самостійно задовольнити свої первинні потреби, зазначені в пункті А. Зазвичай це всі, хто не потребує догляду; у особливому випадку – люди, які мають у своєму розпорядженні засоби виробництва (машини, нерухомість, сировину, людські ресурси, гроші тощо), і, таким чином, отримують достатній дохід, аби покрити витрати на потреби, зазначені в пункті А.

Насправді гроші є мірою того, скільки кожен може взяти так, щоб залишилось і іншим. Соціальне питання полягає у наступному: як зробити так, щоб усі люди могли хоча б покрити свої первинні потреби? Отже, мова йде про розподіл грошей.

Робота шукає дохід

Якщо ми озирнемося навкруги, то побачимо, що довкола достатньо роботи. Особливо у сфері охорони навколишнього середовища, в соціальному секторі, в роботі з молоддю, у догляді за літніми людьми, у шкільній освіті і т.д. ніколи не вистачає працівників. Чого тут не вистачає, так це грошей.

Крім того, гроші – не єдина форма доходу. Робота шукає дохід у формі суспільного визнання і просто у зміні становища, що породжує неблагополуччя.

Люди сьогодні прагнуть знайти роботу, головним чином, через зарплату. Врешті-решт, навіть речі першої необхідності мають свою ціну.

З іншого боку, нікому не буде вигідно, якщо за наявності безлічі товарів мало хто зможе їх придбати.

Коли ми кажемо, що нам потрібна гарна робота, то ми маємо на увазі, що нам, насправді, потрібна можливість заробити. Нікому не платитимуть за те, що вони вдома доглядають дітей чи хворих батьків, піклуються про довілля або ж займаються соціальними питаннями. Така діяльність не виробляє продукт, який можна було б далі продавати за гроші.

Крім того, мало кому подобається їх трудова діяльність. «Хороше» в роботі – це зарплата. Деякі відмовляються від суспільного визнання і компенсують його символікою статусу – великими машинами, розкішним одягом або дорогими аксесуарами.

Виключення створюють роботу

Якщо і існує пропозиція, яку сьогодні підтримали б майже всі, це те, що нам потрібно більше робочих місць. Рецепт «лікування безробіття» обіцяли або ж невтомно шукали багато «великих мислителів». Цього прагнуть більшість країн світу.

Безробіття не набуло ще масового характеру, головним чином, тому, що правила для виключень створюють роботу. Через складність грошової, правової і податкової систем, а також управління у цілому, виникає потреба в людях, які б займалися чиновництвом.

Банківські працівники, адвокати, бухгалтери, консультанти з податкових питань і інші службовці отримують роботу лише тому, що вони працюють із законами і правилами, які часто-густо позбавленні здорового людського співчуття.

Чиновництво має величезний потенціал раціоналізації. Але ми боїмося спростити систему, оскільки ризикуємо втратити робочі місця. Адже так мрія про повну зайнятість стала б ще більш недосяжною.

Навпаки, виникає все більше правил для виключень, дотримання яких потрібно контролювати. Таким чином люди отримують нову сферу діяльності, а так – заробляють гроші.

Потреба в креативному мисленні

Податки на дохід негативно позначаються на цінах на товари. Креативні рішення питання: «Як зменшити витрати?» наразі дуже цінуються, оскільки це вигідно підприємцям: щоб стати конкурентоздатним на міжнародному ринку, потрібно менше витратити на виробництво.

Відповідно і попит на креативні рішення високий. Так, оптимізується виробничий процес, і зменшуються витрати. Коли пропозиція на товари і послуги перевищує попит, то знову ж таки виникає потреба в креативному мисленні, щоб за допомогою реклами збільшити попит на товар.

Навіть люди без доходу змушені виявляти нестандартне мислення, аби заробити гроші і задовольнити свої первинні потреби. Деякі намагаються незаконно ухилитися від податків. Інші беруть хабарі, аби збільшити свій незначний дохід, роблячи послуги.

Креативність, так як і фантазія – це важливий двигун виживання, який неможливо замінити машинами. Навпаки, машини є результатом нестандартно мислячих людей, які намагалися полегшити собі роботу.

Духовні досягнення людини – креативне мислення, а не робота у вигляді продукту завжди буде і досі є найістотнішою потребою людства. В майбутньому нічого не зміниться. Навпаки, ще більше зросте потреба в нестандартному підході до вирішення виникаючих проблем.

Погляд на світ з точки зору БОДу

Погані новини в ЗМІ усюди: там напад, тут пограбування. Жінки торгують своїми тілами...

Гроші дуже важливі для тих, хто порушує закон, стає злочинцем або продає свою цноту. Щоб вижити, у них часто не залишається іншого вибору.

Скільки б таких новин зникло із ЗМІ, якби б ввели безумовний основний дохід? Чи було б можливо зустріти безпритульного в метро або жебрака на вулиці, який просить милостині? Чи взагалі можлива матеріальна бідність за безумовного основного доходу?

Сьогодні кожен є бідним, якщо у нього немає ні родини, ні друзів, які б його утримували. Безумовний основний дохід робить суспільство і другом, і родиною. Один за всіх, і всі за одного!

Але не треба думати, що безумовний основний дохід зробить світ кращим. Хоча і можливості набагато збільшуються, це зовсім не означає, що всі люди раптово зміняться, а всі народи налагодять дружні відносини.

Безумовний основний дохід може лише стимулювати креативність кожної людини. Проте напрям цілі змінюється, оскільки основні потреби будуть вже профінансовані. Отже, люди, звільнені від необхідності боротися за виживання, зможуть проявляти креативність в інших напрямках.

Чому я повинен працювати?

Істотна проблема ідеї про безумовний основний дохід полягає в тому, що відпадає необхідність продавати робочу силу. Чому прибиральниця повинна вставати вранці і прибирати у якійсь фірмі? Що тримає працівника на фабриці, якщо він може прожити на свій основний дохід? Навіщо шкільній учительці псувати собі нерви з школярами? Чому поліцейський має переслідувати злочинця?

По-перше, безумовний основний дохід покриває лише первинні потреби. Працюючи, прибиральниця, працівник, учителька і поліцейський можуть заробити більше грошей, замість того щоб просто жити на свій основний дохід і задовольнятися лише найнеобхіднішим. За наявності роботи буде більше можливості купувати дорожче машини, просторіші квартири і подорожувати в більш далекі країни.

По-друге, виникає питання: чим ще прибиральниця, працівник, учителька і поліцейський можуть займатися у свій вільний час? Чи погано це, якщо вони глядітимуть дітей вдома і займатимуться виховною роботою? Чи вплине це на щонебудь, якщо не всі люди займатимуться надалі своєю професією?

Якщо людина здатна креативно думати, щоб заробити на життя, то вона направить своє мислення в інше русло, якщо її існування вже буде профінансоване. Тобто безумовний основний дохід дає можливість бути креативним в інших сферах.

Таке питання виникає внаслідок неправильно розуміння поняття про роботу. Замість «чому», слід було б скоріше сформулювати питання наступним чином: *ким і як я повинен працювати?*

Умови для безумовності

Ті, хто вважають, що безумовний основний дохід можливий лише в розвинених країнах із достатньою інфраструктурою технічного виробництва, помиляються. Введення безумовного основного доходу залежить не від рівня розвитку країни, а від абсолютно інших чинників.

Тут маються на увазі аспекти, які неможливо виміряти. Тоді як продуктивність міру має, то ні рівень зрілості народу, ні політична воля її не мають.

Рівень зрілості визначається здатністю індивіда використовувати свою свободу. Іншими словами, людина має усвідомлювати відповідальність, яку на неї покладає ця свобода.

Прибиральниця, працівник, учителька або поліцейський не зобов'язані працювати, оскільки основний дохід цілком забезпечує їх матеріально. Тому на передній план виступають очевидно інші чинники.

Повага до роботи і людини, похвала і визнання, а не лише фінансова винагорода, стають головною мотивацією працівника. Умови праці і робоча атмосфера в цілому - дуже важливі чинники. Якщо працівника щось не влаштовує, то він цілком вільний, щоб звільнитися.

З іншого боку, безумовний основний дохід вимагає, аби працедавці йшли назустріч своїм працівникам. З іншого боку, працівники мають цінувати зусилля своїх працедавців.

Головна умова для безумовного основного доходу полягає в тому, що свобода від обов'язків має перерости в бажання до обов'язків.

Ситуація в США

Ідея гарантованого доходу була дуже популярною в США в 1960-х рр. Її підтримували передові економісти, серед них і ті, хто пізніше отримав Нобелівську премію. Мартін Лютер Кінг писав: «Лише короткозорість не дозволяє нам гарантувати мінімальний річний, а головне, достатній дохід кожній американській сім'ї». Програма гарантованих виплат бідним сім'ям була прийнята в палаті представників з більшістю 2:1, але сенат її категорично відхилив.

Проте більшість американців сьогодні не знають цієї історії. Вони так само не знають ні про те, що ідея гарантованого доходу бере свій початок від батьків-засновників Америки і в 1890-х і 1930-х рр. спричинила масові рухи; ні про те, що в штаті Аляска кожен громадянин отримує невелику однакову суму, яку виплачує Перманентний дивідендний фонд.

Вперше чуючи про безумовний основний дохід, американці часто запитують, чи це «соціалізм». Ті, хто готові мислити ширше, часто констатують, що ця ідея насправді могла б існувати з мінімальним державним управлінням і максимальною індивідуальною свободою. На думку багатьох прихильників ідеї, безумовний основний дохід – це синтез найкращих аспектів капіталізму і переваг соціалізму. Він створив би суспільство з мережею абсолютної економічної безпеки для кожної людини, «справжню свободу для всіх» - як звучить назва книги Філіпа Ван Парійса (1998).

БОД в Намібії

1 січня 2008 року в бідному маленькому селищі неподалік від столиці Намібії Віндгук розпочався дворічний проект. 920 жителів села Отчіверо щомісяця отримують безумовний основний дохід у розмірі 8,50 євро. Проект координує Лютеранська Церква Республіки Намібія.

До початку проекту лише 20% жителів не страждали від нестатку продуктів харчування. Тепер цей показник виріс до 60%. Голод серед дітей впав з 42 до 10%. Покращилася якість обслуговування ВІЧ-інфікованих, збільшилася зайнятість населення приватним бізнесом і згуртованість жителів села. Медичне обслуговування поліпшилось уп'ятеро. У першому півріччі відвідування школи зросло до 90%, а рівень злочинності впав з 28 до 11 випадків. Поступово відкриваються маленькі фірми, а жителі інвестують у свої будинки.

За допомогою роботи жителям вдалося досягти загального доходу, що перевищує суму виплачуваного основного доходу.

Тепер організатори прагнуть ввести безумовний основний дохід у всій Намібії. З фінансуванням проблеми не виникнуть, оскільки Намібія має найвищий показник доходу на душу населення в Африці. Однак гроші нерівномірно розподіляються. В намібійській пустелі є поклади діамантів, але мало хто наживається на багатствах надр. Перші депутати парламенту країни на даному етапі підтримують цей проект.

Утопія Томаса Мора

Одного разу довелося мені обідати з Кардиналом у присутності якогось англійського юриста. Я не пам'ятаю, як розпочалась розмова, але юрист з великим натхненням говорив про суворі заходи, які в той час застосовувались щодо злодіїв. «Ми вішаємо їх скрізь, - говорив він. – Мені доводилось бачити по дванадцять чоловік на одній шибениці. Але ось що здається мені дивним: усвідомлюючи, що мало хто з них уникне покарання, як пояснити той факт, що навколо нас ще так багато злодіїв?» «Що ж у цьому дивного?» – запитав я, тому що завжди міг вільно висловлюватись у присутності Кардинала. «Цей спосіб боротьби з крадіжками є як небажаним, так і несправедливим. Як покарання, він занадто суворий, а як засіб для попередження злочину – мало ефективний. Дрібна крадіжка не являється достатньо серйозною причиною для оголошення смертного вироку. До того ж, жодне у світі покарання не зупинить злодія, якщо крадіжка для нього – єдиний спосіб прогодувати себе. У цьому відношенні ви, англійці, як і багато інших націй, нагадуєте мені нерозумних вчителів, які віддають перевагу тілесним покаранням учнів, замість того, щоб їх вчити. Замість цих жахливих видів покарання, було б більш доречним забезпечити кожного засобами до існування, щоб ні в кого не виникало мерзенної необхідності ставати спочатку злодієм, а потім жертвою».

Еріх Фромм про гарантований дохід

Гарантований дохід, який стане можливим в еру економічного достатку, міг би вперше звільнити людей від загрози голоду, і таким чином, зробити їх дійсно вільними і незалежними від будь-яких економічних ризиків. Нікому більше б не довелося миритися з умовами роботи лише тому, що в іншому випадку їм загрожує голод. Талановита і амбітна людина змогла б опанувати нову професію; дружина змогла б піти від чоловіка, а підліток – з сім'ї. Люди позбулися б страху, якби більше не боялися голоду.

Гарантований дохід не лише б втілив в життя гасло «свобода», він би також встановив принцип, глибоко вкорінений в релігійних і гуманістичних традиціях Заходу: людина, не зважаючи ні на що, має право жити! Це право на життя, їжу, житло, медичне обслуговування, освіту і т.д. є вродженим правом людини, в яке в ніякому разі не можна втручатися, незалежно від того, чи людина «корисна» для суспільства, чи ні.

Перехід від психології нестатку до психології достатку – один із найважливіших кроків у розвитку людства. Психологія нестатку породжує страх, заздрість, егоїзм; психологія достатку – ініціативу, віру в життя і солідарність. Але річ у тому, що більшість людей ще досі психологічно закуті в умовах економічного нестатку, в той час, як індустріальний світ ось-ось увійде в еру економічного достатку.

1-е видання «The Psychological Aspects of the Guaranteed Income» в книзі «The Guaranteed Income. Next Step in Economic Evolution?», New York 1966

Перспектива

Безумовний основний дохід ставить будь-яку ідеологію і регалію на одну площину. Наслідки відчують усі, оскільки БОД впливає на усі сфери життя – економіку, політику, культуру, суспільство тощо. Питання ось у чому: *як ми хочемо жити в майбутньому?*

Не можна стверджувати, що основний дохід робить людей більш товариськими або людяними. Проте основний дохід цілком викорінює в людині почуття страху перед завтрашнім днем.

З одного боку, цей страх є важливим рушійним фактором для розвитку людства. Але, з іншого боку, він спричинює недоброзичливість і війни.

Безумовний основний дохід, залежно від виплат, розуміння і посередництва, надає величезні можливості для майбутнього людини. З появою безумовного основного доходу виникають нові завдання, оскільки регулярні фінансові виплати не є стимулом, що забезпечує подальше існування людства.

Хай кожен замислиться про усі можливі наслідки: Подумайте наодинці або зі своєю родиною, друзями, знайомими або незнайомими: що означає безумовний основний дохід безпосередньо для Вас і для суспільства в цілому?

Додаткова інформація в інтернеті

Сторінка безумовного основного доходу
(Basic Income Earth Network, BIEN):

<http://www.basicincome.org>

Сторінка центру дослідження БОДу
(Basic Income Studies):

<http://www.bepress.com/bis/>

Сторінка БОДу в Україні

<http://bod.in.ua>

SMI²LE - Погляд у майбутнє

<http://www.smi2le.org>

Сторінка проекту Йовіалізм

<http://www.iovialis.org>

Вихідні дані

Йорг Дрешер
вул. Амурска 4
03022 Київ

Тексти

Йорг Дрешер
Стівен Шафарман (с. 14)
Томас Мор (с. 16)
Еріх Фромм (с. 17)

Переклад

Юлія Самусь

Це документ мають
GNU Free Documentation Licence
Копіювання та поширення цих першоджерел
бажане и дозволяється при замовленні веб-сторінки

***Чим я цікавився в молодості до того,
як мені сказали,
що потрібно заробляти на життя?***

Роберт Антон Вілсон (1932-2007)

